

h

Hengellisyys hoitotyössä

Viime lokakuussa SSKS ry:n Kouvolan alaosasto järjesti luentotilaisuuden aiheesta ”Hengellisyys hoitotyössä”. Tässä Viestin numerossa lukijat pääsevät tutustumaan aiheeseen pääluennoijan ja kahden kommenttipuheenvuoron esittäjän kirjoitusten välityksellä.

Hengellisyys hoitotyössä – palvelemista potilaan ehdoilla

Mitä hengellisyys on?

Hengellisyys merkitsee kokemusta yhteydestä itseä suuremman todellisuuden, itsen, toisten ihmisten ja persoonallisen Jumalan tai jonkin muun ylikuonnollisen kanssa. Hengellisyys on osa ihmisen maailmankatsomusta, ja eri ihmiset voivat kokea sen eri tavoin. Hengellisyys antaa mahdollisuuksia arvojen ja elämäntarkoituksen löytämiseen ja vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Usein se koetaan inspiraation lähteenä tai suunnanantajana elämässä. Hengellisyteen liittyvät myös erilaiset symbolit, rukous ja mietiskely.

Länsimaisessa ihmiskuvassa usein ruumis, henki ja sielu on erotettu toisistaan ja jaettu eri tieteenalojen intressien koh-

teiksi. Tässä jaottelussa hengellisyys ja sen merkitys ihmisen kokonaisterveydelle usein unohtuu. Hengelliset ja eettiset kysymykset ovat kuitenkin jatkuvasti läsnä hoitotyössä. Hoitotyössä hengellisyys tarkoittaa potilaan uskonnon harjoittamisen tukemista ja elämäntarkoituksesta keskustelemista potilaan arvomaailmaa ja uskontoa kunnioittavalla tavalla riippumatta hoitajan omasta vakaumuksesta tai arvomaailmasta.

Onko hengellisyys yksityisasia?

Hoitohenkilökunnalle hengellisyys näyttää kuitenkin olevan usein vierasta, se saattaa olla jopa tabu. Hengellisten tarpeiden kartoittamisen ja huomioon ottamisen esteenä on usein ajatus, että hengellisyys on yksityisasia. Esteenä voi olla myös potilaan itsemääräämisoikeuden väärä korostaminen.

Syynä voi olla myös se, että hengellisiin tarpeisiin vastaamiseen ei ole saatu riittäviä valmiuksia koulutuksessa tai että hoitohenkilöstöllä ei ole halua, rohkeutta tai aikaa käsitellä vaikeaksi koettuja kysymyksiä. Vaikka potilas odottaisi hengellisten asioiden esille ottamista, voi myös hoitohenkilökunnan oma maailmankatsomus – ideologia, arvot tai asenteet – olla esteenä.

Hengellisyys terveydenhuollon ja hoitotyön tehtävänä

Terveydenhuollon ja hoitotyön tehtävänä on terveyden edistäminen ja ylläpitäminen, sairauksien ehkäiseminen ja hoitaminen sekä kärsimyksen lievittäminen ja lohduttaminen. Hoitotyöhön kuuluu eettisen vastuun kantaminen. Eettisen vastuun ottamiseen tarvitaan ammatillista osaamista, rohkeutta keskustella vaikeista kysymyksistä ja puuttua epäkohtiin.

Sairaus, kipu, huoli itsestä ja läheisistä, epäonnistuminen, heikkous, toivottomuus, riippuvuus muista, kärsimys, menetetty elämä, katkeruus ja elämäntarkoituksen pohtiminen on ahdistavaa. Myös luopuminen, kuolema, kuoleman tai elämän pelko, kysymykset kuoleman jälkeisestä elämästä, elämän ja oman keskenolun hyväksyminen, katumus, armo, anteeksiantamus ovat ajankohtaisia kysymyksiä sairauden ja kärsimyksen keskellä niin potilaalle itselleen kuin hänen läheisilleenkin.

Hoitotieteessä ja hoitotyössä korostetaan ihmisen kohtaamista kokonaisuutena. Ihmisen hengelliset tarpeet jätetään kuitenkin usein huomiotta, vaikka hoitotyötä ohjaava ihmiskäsitys ja kunkin ammattikunnan ohjeet sekä terveydenhuolto ja hoitotyötä ohjaavat keskeiset, perustuslakiin nojaavat säädökset siihen velvoittavat.

Valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan ohjeiden (www.etene.org) mukaan yksi terveydenhuollon eettinen periaate on oikeus hyvään hoitoon, johon kuuluvat hyvä perushoito, henkinen ja hengellinen tuki sekä kivun ja muiden kärsimystä aiheuttavien oirei-

den hoito. Ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ovat myös terveydenhuollon eettisiä periaatteita, ja niiden mukaan potilaalla on oikeus päättää omista asioistaan oman elämäntarkoituksensa ja ajatus- ja arvomaailmansa mukaisesti. Potilaan tahtoa on kunnioitettava ja hänen kanssaan on haettava yhteisymmärrystä ilman johdattelua, painostusta ja pakkoa. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista, laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä, terveydenhuoltolaki, kansanterveyslaki, erikoissairaanhoidolaki ja monet muut säädökset sisältävät myös eettisiä velvoitteita.

Hengellisiin tarpeisiin vastaaminen

Hoitohenkilöstö toimii yhdessä potilaan omaisten ja muiden läheisten kanssa ja vahvistaen heidän osallistumistaan potilaan hoitoon. Hoitohenkilöstö joutuu kohtaamaan työssään myös potilaan hengelliset tarpeet, keskustelemaan niistä ja vastaamaan niihin.

On tärkeää, että potilaalla on mahdollisuus kysyä ja keskustella hengellisistä kysymyksistä ja hoitajalla on rohkeutta kertoa myös siitä, mitä annettavaa kristinuskolla on. Lähimmäisenä jokaisella on velvollisuus kuunnella ja auttaa hengellisissä kysymyksissä ja toimia tarvittaessa myös sielunhoitajana. Tehtävää ei voi siirtää vain sairaalasielunhoitajalle, vastuu on myös hoitohenkilökunnalla.

Toimintaa potilaan ehdoilla

Hengelliseen hoitotyöhön kuuluu ihmisen kunnioitus, hänen tarpeidensa, tapojensa, arvojensa ja vakaumuksensa kunnioittaminen. Hoitajan on oltava tietoinen

toisen ihmisen arvosta ja arvokkuudesta. Potilas antaa hengellisyteen liittyvien kysymystensä tai viestiensä kautta hoitajalle mahdollisuuden, hän osoittaa luottamuksensa ja ilmaisee odotuksensa. Hän paljastaa ehkä heikkoutensa, pelkonsa, epäonnistumisensa ja syyllisyytensä ja haluaa ottaa vastaan apua. Silloin hoitajalta vaaditaan herkkyyttä – ihmisiä ei saa pakottaa, ei käyttää hyväksi, ei manipuloida eikä sitoa.

Hoitaja ei saa pyrkiä muuttamaan potilaan vakaumusta toiseksi tai oman vakauksensa suuntaiseksi. Hengellisessä hoitamisessa on asetettava palvelemaan toista ihmistä. Hoitaja voi ohjata tätä evankeliumin äärelle, mutta ei saa vaatia tätä kulkemaan, toimimaan tai uskomaan samalla tavoin kuin hän itse. Hoitaja ei saa tyrkyttää omaa vakaumustaan eikä ehdollistaa potilaan avun saamista. Hän ei voi sanella sääntöjä tai antaa vakiovastauksia. Hoitaja ei voi asettua potilaan yläpuolelle eikä kulkea hänen edelleen, mutta hän voi näyttää tietä ja kulkea yhtä matkaa potilaan kanssa.

Rohkeutta, herkkyyttä ja mahdollisuuksien tarjoamista

Hoitajat tarvitsevat tietoa eri uskonnoista ja kulttuureista. He tarvitsevat myös rohkeutta, nöyryyttä, itsetuntemusta, omien arvojen tunnistamista sekä huolen pitämistä itsestä ja lähimmäistä. Hoitajat tarvitsevat kykyä rakastaa lähimmäistään, kuunnella, olla läsnä ja kulkea potilaan rinnalla. On irrottauduttava kaavamaisuudesta, uskallettava olla aidosti oma itsensä ja kohdata vaikeita asioita. Tarvitaan myös koulutusta ja esimiesten tukea, jotta hengellisten tarpeiden huomioon ottaminen ja hengelli-

sen hoidon mahdollisuuksien turvaaminen olisi luonnollinen osa hoitotyön käytäntöjä. Potilaan uskonto ja hengellisen hoidon tarpeet tulisi kartoittaa muiden tarpeiden ohella jo potilaan tulohaastattelussa.

Olisi hyvä, että hoitoyhteisössä olisi hiljentymiseen, rukoukseen ja muihin hengellisyyden ja uskonnonharjoittamiseen varattuja tiloja, kirjallisuutta tai muuta materiaalia. Hengellisten tarpeiden huomioon ottaminen ja niihin vastaaminen voi olla esimerkiksi hoitajan hiljaista läsnäoloa, rukousta, laulua, virsiä, musiikkia, keskustelua, uskonnollisia symboleita, uskonnollisen yhteisön jäsenten vierailuja, sielunhoitoa, harjoituksen harjoittamisen eri muotoja, sururyhmätoimintaa ja hiljaisuuden reitittejä.

Tie elämän lähteelle

Hengellinen elämä herää kosketuksessa jo hereillä olevaan elämään. Hengellistä elämää ei voi siirtää toiseen ihmiseen, ellei itse elä. Hoitaja on vain kuin hengellinen kättilö, joka auttaa uuden elämän syntymistä toisessa ihmisessä. On hyvä kehittää herkkyyttä potilaan pienillekin vihjeille ja on tärkeää olla saatavilla lähimmäisenä, jolla on tarjolla evankeliumin sanoma.

Aune Flinck
sh, th, TtT
Tampere

